

* نام کتاب: مبانی جامعه‌شناسی - درآمدی بر جامعه‌شناسی

* مؤلف / مترجم: بروس کوئن / غلامعباس توسلی و رضا فاضل -

بروس کوئن / محسن ثلاثی

* ناشر: سمت - نوبهار، فرهنگ معاصر

* نوبت و محل چاپ: پنجم، قم - اول، تهران

* سال نشر: ۱۳۷۴ - ۱۳۷۰

۱- مبانی جامعه‌شناسی

کتاب‌های مبانی جامعه‌شناسی و درآمدی بر جامعه‌شناسی هر دو ترجمه کتاب‌هایی هستند که بروس کوئن تألیف نموده است. این کتاب‌ها «دردرس مبانی جامعه‌شناسی ۱ و ۲» و «جامعه‌شناسی عمومی» در مقطع کارشناسی تدریس می‌شوند.

۱-۱ درآمدی بر جامعه‌شناسی

الف) بررسی شکلی

در همه فصول، مطالب یا مثال‌هایی: ساده، روشن و قابل فهم و به دور از پیچیدگی‌های معمول متون جامعه‌شناسی، بیان شده‌اند. در مجموع می‌توان ترجمه انجام شده را نسبتاً خوب ارزیابی کرد، ولی مواردی نیز به چشم می‌خورد

که نیازمند اصلاح و بازبینی است. در صفحه ۳۹، استفاده از واژه «متجسم» در مقابل ترجمه کلمه incorporate صحیح نیست یا برابر واژه «Legalsystem» در صفحه ۳۹ نظام حقوقی آمده که ترجمه صحیح‌تر آن «نظام قانونی» است. معادل اصطلاح mores واژه عرف به کار رفته است که معادل مناسبی نیست؛ زیرا mores در حقیقت همان «رسوم اخلاقی» است. معادل Folkways، آداب و رسوم به کار رفته که بهتر بود به جای آن تعبیر رایج «شیوه‌های قومی» به کار می‌رفت؛ Sanctions مصوبات اجتماعی ترجمه شده که بهتر بود واژه «مجازات» یا «ضمانت‌های اجرایی» استفاده می‌شد.

نکته بسیار مهم این است که در متن اصلی و به تبع آن در متن ترجمه شده (ص ۲۸ هنجارهای فرهنگی) به اشتباه ارزش‌ها، زیرمجموعه هنجارهای فرهنگی به حساب آمده‌اند، می‌دانیم که ارزش‌ها جزئی از هنجارهای فرهنگی نیستند و عموماً کلی‌تر از هنجارها هستند، و درحقیقت، هنجارها، اهمیت، قدرت نفوذ و جهت خود را از ارزش‌ها اخذ می‌نمایند.

در صفحه ۳۹، ارزش‌ها به عنوان «احساسات ریشه‌دار ...» و تعریف شده است، درست است که ارزش‌ها جنبه احساسی و عاطفی اند اما دارای جنبه شناختی نیز هستند و از سنخ باورها به حساب می‌آیند که بعد احساسی دارند، نه این‌که صرفاً به صورت مجموعه‌ای از احساسات باشند. اثر، فاقد نتیجه‌گیری، خلاصه، کتاب‌شناسی و فهرست منابع و مأخذ است.

ب) بررسی محتوایی

با توجه به ویژگی‌های کتاب، هم در متن اصلی و هم ترجمه هم‌چون ساده بودن، راهنما یا خودآموز بودن، مکمل آموزش کلاسی بودن، می‌توان آن را در حد خودش نسبتاً کامل و جامع دانست. البته، کمبودهای شایان توجه‌ای هم دارد مانند: برخی کمبودها و اشکالات درباره طبقه‌بندی علوم (علوم طبیعی، انسانی،

مبانی جامعه‌شناسی ۱۹

اجتماعی و رفتاری)، عدم اشاره به بحث تفکر اجتماعی و دوره قبل از جامعه‌شناسی علمی و نیز نداشتن ذکر از ابن خلدون و نظایر آن. که در کلاس آموزش یا کتاب اصلی، باید به همراه اثر استفاده شود، قابل رفع است؛ اثر، دست کم نود درصد سرفصل درس مبانی جامعه‌شناسی ۱ و ۲ را پوشش می‌دهد و افزون بر آن، نکات بسیاری در متن وجود دارد؛ مثل: فصولی که در مورد جمعیت، بوم‌شناسی، جنبش‌های اجتماعی، خانواده، روابط نژادی و قومی، سازمان‌های رسمی، قدرت اجتماعی و ... است.

این کتاب، هم در متن اصلی و هم در متن ترجمه فاقد مستندها و ارجاعات است که به احتمال زیاد ماهیت کتاب و انگیزه تهیه آن، سبب نداشتن ارجاعات و مستندات بوده است. کتاب بروس کوئن به‌عنوان راهنمای کتاب اصلی و بزرگترین اثر هورتن و هانت است که برای ساده‌سازی آن جهت استفاده دانشجویان تهیه شده است.

متأسفانه مترجم بخشی از پیش‌گفتار را که حاکی از کمکی بودن یا مکمل بودن کتاب بروس کوئن است، ترجمه نکرده است. هم‌چنین مترجم بدون هیچ‌گونه توضیحی بعضی از مثال‌ها و تیتراها را حذف نموده، برای مثال: صفحه ۱۲۸ مثال ۸، صفحه ۱۱۲ قبل از تیترا کارکردهای بنیادی نهادها، بحث رابطه میان نهادها و انجمن حذف شده است و ...

۲-۱ مبانی جامعه‌شناسی

الف) بررسی شکلی

تقریباً مشکلات معادل سازی که در ترجمه قبلی بخشی از آن بیان شد در این ترجمه هم وجود دارد؛ هم‌چون: معادل اصطلاح‌های Folkways, mores و ... برخی جملات بی جهت طولانی و پیچیده شده‌اند.

در پیش‌گفتار کتاب دقت لازم وجود ندارد، هرچند سعی شده از مقدمه نویسنده در متن اصلی که از دقت ایجاز و رسایی کافی برخوردار است در تنظیم آن استفاده شود اما با آوردن جمله‌های نامفهوم و توصیفات نامتناسب و با فلسفه پردازی‌های کلی مغشوش شده است.

موارد زیادی در ترجمه به چشم می‌خورد که مفهوم جمله به خوبی انتقال نیافته است. در صفحه ۶۱، مثال شماره ۴، متفاوت از متن اصلی آورده شده است، در حالی که مثال متن اصلی قابل ذکر است و البته، مثال جایگزین نیز قابل قبول است.

مترجم، در بیشتر موارد، برای عمومیت بخشیدن به مثال‌ها، تعبیر «در جامعه ما» یا «در ایالات متحده آمریکا» را، که نویسنده در متن اصلی آورده، حذف کرده و به جای آن «در همه جوامع» یا «در هر جامعه‌ای» یا «در جوامع شرقی» و نظایر آن را اغلب بدون دست‌کاری مثال و احیاناً متناسب آن آورده است. این امر به‌خلاف ادعای مترجم مبنی بر ذکر مثال‌های خودی (از جامعه جهان سوم) است. در بیشتر موارد، تغییر اساسی و معناداری در مثال‌ها و نمونه‌ها دیده نمی‌شود و بیشتر موارد دست‌کاری زائد و خالی از فایده است و گاهی به طولانی شدن بی‌دلیل موارد انجامیده است. (فصل ۳: مثال ۶)

کیفیت چاپ و صفحه‌آرایی نسبتاً خوب است. تفاوت نوع خط و فاصله‌های میان تیرها و متن و خطوط معمولی رعایت شده است.

ب) بررسی محتوایی

به لحاظ محتوایی بیشتر موارد با ترجمه قبلی که بیان شد مشترک است، مترجم مبحث پیش‌گفتار را بدون توضیحات لازم مطرح نموده است. به‌علاوه، به ماهیت کتاب، انگیزه و چگونگی آن به‌عنوان راهنمای مطالعه کتاب اصلی هورتن وهانت بانام «جامعه‌شناسی» نیز اشاره‌ای نشده است.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی